

SERİ
SERIE B

CİLT
TOME XXIV

SAYI
FASCICULE II

1974

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

ORMAN FAKÜLTESİ DERGİSİ

REVUE DE LA FACULTÉ DES SCIENCES FORESTIÈRES
DE L'UNIVERSITÉ D'ISTANBUL

“DÜNYA ORMANCILIK POLİTİKASINA GENEL BİR BAKIŞ VE BU AÇIDAN TÜRKİYE”*

Y a z a n

Doç. Dr. Turhan İSTANBULLU

Değerli Dinleyenlerim;

Konuşmamın taşıdığı başlık, ima ettiği kapsam bakımından, takdir edileceği gibi, son derecede iddialı olduğu kadar çok geniş bir alanı ilgilendirmektedir. Şüphe yok, belli sınırları olan konuşma zamanımızın elverdiği ölçüde konuyu ancak ana hatları ile sizlere sunmak olanağı vardır.

Genel bir tanım yapılmak istenir ise politika, «bir davranış ve bir maksat veya bir amaç» şeklinde formüle edilebilir.

İlmi olarak, aslında henüz gerçekleşmemiş fakat, gerçekleşmesi özlenen şeylere yöneltilen bir çabayı, bir başka deyişle, kasıtlı (intentionalistic) nitelik taşıyan bir mücadeleyi büyüteç altına sokmak ve sübjektiviteden arıtmak çok zordur. Bu yüzden, politikayı bir bilim olmaktan ziyade, bir sanat olarak kabul etmek eğiliminde bulunanlar vardır.

Tanımında olduğu kadar ilmi kriterler içine oturtulmakta da ustalıklar isteyen politikanın ormancılık alanındaki görünümü yani, ormancılık politikası nedir ?

Ormancılık politikası, insanla orman arasındaki ilişkiyi olduğu kadar, bu iki unsurun etrafında yer alan ve sosyal, ekonomik ve politik sistemlerden oluşan çevreyi kapsamı içine almaktadır.

İnsanlar ormanlardan yararlanırlar ve bu yararlanma, ne suretle olursa olsun orman varlığını esaslı bir şekilde etkiler ve bu durum dolayısıyla ormancılığın amaçlarına yansır. Ormanlar ise, beşeri çevrenin büyük kısmını teşkil ve tayin ettiklerinden insan faaliyetlerini etkilerler. Bu itibarla, ormancılık politikası birbirini karşılıklı etkileyen unsurları içerir.

* Bu konuşma , «Dünya Ormancılık Günü» olarak kabul edilen 21 Mart 1975 günü düzenlenen program çerçevesinde İstanbul'da yapılmıştır.

İnsanlarla orman kaynakları arasındaki ilişkiler çok çeşitlidir ve zaman ve mekâna göre değişiklikler gösterirler. Bu ilişkiler ve politikalar neden ve nasıl değişir? Bu da ormancılık politikasının önemli bir bölümünü teşkil eder.

Bir kaynak işletmecisi olan ormancılar, ormancılık politikasının da uygulayıcısı olarak bugün, milli sınırların ötesinde olup bitenlere gitgide daha dikkatle bakmak ve milletlerarası ormancılığa daha çok ilgi göstermek durumundadır. Bu sadece, bütün disiplinler için ortak olan bilimsel ihtiyacın bir yansıması değil, milli görgü ve denemelerin daha büyük çapta milletlerarası mübadele gereğinden de doğmaktadır.

Milletlerarası ilişkiler bakımından başta gelen kurum Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Organizasyonu (FAO) dur. Ormancılık politikalarına ışık tutma açısından zaman zaman yapılan çalışmalar bu kurumun bünyesinde yer almış ve özellikle II. Dünya Savaşı sonrası döneminde ormancılığı ilgilendiren çeşitli sorunların çözülmesi için bazı esaslar ortaya konmak istenmiştir.

FAO tarafından 1966 yılında Madrid'de düzenlenen Altıncı Dünya Ormancılık Kongresi'nde, dünyanın ekonomik ve sosyal koşullarında ortaya çıkan hızlı değişimlerin sonucu olarak ormancılığın karşılaştığı yeni sorunların neler olabileceği hususunun incelenmesi istenmiştir. O tarihten bu yana FAO tarafından kurulan komisyonlar, geçmişte söz konusu olan ormancılık politikası deklarasyonlarını gözden geçirmiş ve tartışmıştır. Komisyonların tümü, ormancılık politikası konusunda ileri sürülen eski hükümlerin artık modası geçmiş bulunduğu üzerinde birleşmiştir. 4 - 18 Ekim 1972 tarihleri arasında Buenos Aires (Anjantin) de yapılan Yedinci Dünya Ormancılık Kongresi'nde, dünyanın çeşitli bölgelerinde teşkil edilen haberleşme guruplarının, ormancılık politikası prensiplerinin yeni temel unsurları hakkında FAO'ya yaptıkları tavsiyeler görüşülmüştür.

Dünyada son otuz yıl içinde meydana gelen sosyal, ekonomik, politik ve teknolojik değişimlerin ortaya çıkardığı tüm sorunları tayin ve tesbit etmek çok aceleci bir davranış olabilir. Ancak, dünya nüfusundaki hızlı artış, ekonomik gelişme ve büyüme konusundaki yeni anlayış, teknik ve bilimdeki süratli gelişmeler, çevre sorunlarına karşı son zamanlarda duyulan canlı ilgi ve dünyanın geniş kesimlerinin yabancı toplumların politik baskılarından kurtulmaları, geçmişe ait görüş ve düşünelerdeki hataları düzeltmeye yarıyacak ve dünya sorunlarına çözüm getirecek yeni yaklaşımlar isteyecek faktörlerden birkaçını teşkil etmektedir.

Son çeyrek yüzyılda dünya nüfusunda % 50 den fazla artış olmuştur. Bu suretle, gıda, yakıt ve endüstriyel odun ve odun ürünlerine olan talepte görülmemiş bir artış meydana gelmiştir. Bu durumun doğurduğu sonuçlar -ormancılık politikası formülasyonunu da içine alacak surette- son derecede açıktır. Tropik mıntakalarda besin arzı nüfus artışından doğan artışı karşılayamamaktadır. Tropikal toplumların para ekonomisine yönelmeleri ekilebilir arazi üzerindeki eski besi ürünleri tarımında değişikliklerin doğmasına ve daha fazla para getiren başka ürünlere geçilmesine yol açmıştır. Geride kalan besi ürünleri elde etmeye yarıyan arazilerin verimliliği bu transferden doğan açığı kapıyacak düzeye her zaman çıkamamıştır. Sonuç olarak, bir çok tropik ülkede, kaybolan ekilebilir toprak ile artan nüfus kombinasyonu kaçınılmaz bir beşeri ızdıraba malolmuştur.

Gıda maddeleri üretimine daha, biraz daha fazla alan sağlamak için ormanlar, herhangi bir ayırım gözetilmeksizin kökünden traşlanmışlardır. Bu suretle, sadece odun ham maddesi arzında bir düşüş değil, aynı zamanda, ormanın toprak koruma ve su düzenini sağlama fonksiyonunun ortadan kalkması gibi bir sonuç doğmuştur. Şurası unutulmamalıdır ki, tarıma tahsis edilen arazi arttıkça, su için ve suyun kontrollü bir şekilde arzı için talep artışları olacak ve bu durum orman parçalarının sorumsuzca tahribine ayrı bir dehşet boyutu getirecektir.

Nüfusun artış hızı ile birlikte, dünya ekonomik faaliyetlerinde devamlı bir genişleme ortaya çıkmaktadır ki, ormancılık ve orman endüstrisi sektörü bakımından, bu önemli özellik gözden kaçırılmaz.

Gelişmekte olan ülkelerde fazla miktarda odun, yakacak olarak kullanılmaktadır. Gerçekten, bu ülkelerde tüketilen orman ürünleri arasında yakacak odun, hacim olarak, tek başına en büyük varlığı teşkil etmektedir. Her ne kadar fert başına gelir ile fert başına yakacak odun tüketimi arasında bir korelasyon kurulmuş ise de, gelişmekte olan ülkelerde nüfus artışı, fert başına yakacak odun tüketimi hızındaki düşüş kadar hızlı veya daha hızlıdır.

Bu durumun açık ve kesin etkisi, toplam yakacak odun tüketiminin ya statik halde kalması ya da yıldan yıla artması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu geleneksel orman ürününe olan talebin artışı yanında, yine gelişmekte olan ülkelerde yuvarlak odun, kerestelik odun, esas ham maddesi odun olan levhalar ve kâğıt için artan bir talep mevcuttur. Fert başına düşen miktar açısından, gelişmiş ülkelere kıyasla bu tüketim çok önemli değildir. Ancak, mutlak miktarlar olarak, odun ve odun ürünlerinin gelişmekte olan ülkelerdeki tüketimi, orman kaynaklarına kâfi de-

recede sahip bulunanlar için önemli bir ekonomik faaliyete yönelmeyi gerektirmekte; buna karşılık, bu kaynaktan nasibi olmayan ülkelerde ise, dış harcamalardaki sıkıntıların çoğu kez artmasına sebep olmaktadır.

Gelişmiş ülkelerde fert başına düşen gelir, II. Dünya Savaşından bu yana % 100 den fazla bir yükseliş göstermiş ve bu durum odun tüketiminde değişen örnekler ortaya çıkarmıştır. Her ne kadar, ahşabın temel özellikleri çok az değişmiş türlerine talepte bir azalma göze çarpmakta ise de, odun ham maddesine dayalı levhalar, kâğıt hamuru ve kâğıt tüketimindeki artış karşılanması kolay olmayan bir düzeye yükselmiştir. Tüm olarak, 1985 yılında dünyanın endüstriyel üretimi için odun tabelinin 1970 dekinin iki katına yükselebileceği ve ilâve hacmin büyük kısmının gelişmiş ülkelere tüketileceği tahmin edilmektedir.

Arz bakımından gelişmiş ülkelerin durumu bugün için cesaret kırıcı görülmemektedir. Zira, gelişmiş ülkelerin odun talepleri gitgide daha fazlalaşarak gelişmekte olan ülkelere karşılanabilir. Gerçekten, son on yıldan beri, gelişmekte olan ülkelerin ticaretlerinde odun ve odun ürünlerinin değerleri, diğer tüm üretim mallarına kıyasla daha fazla artış göstermiştir. Bu eğilim devam edeceğe benzemektedir, ta ki, gelişmiş ülkelerin odun ve odun ürünleri bakımından gelişmekte olan ülkelere bağımlılıklarındaki artış daha zengin ülkeleri, hâlen daha fakir bölgelerden sağladıkları geleneksel maddelerin yerine ikame maddelerini kendilerince yetiştirmek veya imal etmeye yöneltmesin.

Daha önce de ifade edildiği gibi, gelişmekteki ekonomilerin ana sosyal değişimlerinden biri hızlı ve görülmemiş derecedeki nüfus artışıdır. Bu durum, yüksek işçi absorbe kapasitesine sahip projelerin ağırlık taşıdığı politika ve programların takibine yol açacaktır. Bu durumun tersi ise, gelirdeki artışın işçi ücretlerinin artışı ile atbaşı gittiği gelişmiş ülkeler için bahis konusudur. Sonuç olarak, gelişmekte olan ülkelerdeki işçi-yoğun ormancılık projeleri artan bir şekilde uygulanırken, gelişmiş bölgelerde mekanizasyon - yoğun işletmelere bir dönüş başlayacaktır.

Bu çelişik fenomen, dünyanın ormancılık politikalarını ekonomik yönden çok taraflı ve kesin bir şekilde etkileyecektir.

Ormancılık politikasının formüle edilmesinde yeni bir uyum getiren diğer bazı teknolojik ve bilimsel gelişmeler de vardır. Orman kaynaklarının ölçülmesinde hız ve hassasiyet sağlayan yeni yöntemler, kara ve deniz ulaşımında ilerlemeler, odunu en küçük parçalarına kadar kullanılabilir hâle getiren işlemler, ağaç yetiştirme ve ıslahındaki başarılar, gübrele-

menin ağaç büyümesini etkilediğinin anlaşılmasındaki gelişimler, küçük ve çarpık tomrukların soyma işlemlerini başarabilen makinaların icadı ve odunun dayanıklılık özelliklerini arttırma olanakları bunlar arasındadır.

Bütün bu değişimler ve ilerlemelerin sonucu olarak, daha önceleri çeşitli sebeplerden işlenmeleri uygun bulunmayan ağaç türlerinden faydalanmak mümkün olmakta, odun üretimi ve ürün imali bakımından ulaşılması ekonomik görülmeyen alanlara varmak ekonomik hâle gelmekte, silvikültürel uygulamalar bir mucizevi iş addedilmemekte ve ağaç şekli ve büyüklüğü bakımından bir gelir sağlanması olanağı bulunmadığı için ormanda terkedilen bireyler artık ekonomik olarak hasat edilebilmektedir. Teknoloji artık kaynağın efendisidir, kölesi değil.

Buraya kadar esas itibarile nispeten yakın geçmişte ortaya çıkan ve ormancılık politikasını şekillendiren materyal değişimlerinden söz etmiş bulunuyoruz.

Yine yakın geçmişte, ormanların sunduğu hizmetlerin artan bir dikkatle izlendiğini isbat eden olaylar ortaya çıkmıştır. Ormancılar, şüphesiz çok eskiden beri kendi yönetimleri altındaki alanın rekreasyonel ve koruyucu değerini teşhis etmişlerdir. Ormanların, avcılık ve balıkçılık, kamplama ve piknik ve estetik değerler için kullanılmasını teşvik etmişlerdir. Ormanların çevre üzerine etkisi dikkate alınmış ve bu konuyu incelemişlerdir. Bu etki, ormanların üzerinde ve civarında bulunduğu toprağı koruması ve ıslah etmesi, su kalitesini ve arzını düzenlemesi ve diğer önemli özellikleri kapsamına almaktadır.

Bu bakımdan önemli husus, sokaktaki adamın ormanların hizmetleri bakımından değişen davranış ve düşüncüsü ile bu değişimin ormancılık politikasının şekillendirilmesinde yaratacağı sorunlardır. Artan gelir, daha iyi altyapı tesisleri, gelişmiş ulaşım, daha çok tatil yapabilme, endüstriyel toplumların ciddi ruhsal sorunları, sadece ormanların ürünle ölçülemeyen değerleri üzerinde ilgi yaratmakla kalmamış, rekreatif faydalanma için talepleri de arttırmıştır. Bu itibarla çağdaş ormancı, uygulamada, üretimden koruma ve rekreasyona doğru dönüş sorununu da gözönüne almak zorundadır. Yani, ormancılığın üretici, koruyucu ve rekreasyonel rolleri toplumun, çoğu kez gelişik taleplerini tatmin için kombine edilecektir.

Çevre sorunları açısından bir başka husus, odun ve odun ürünlerinin işlenmesinden doğan kirlenmelerdir. Gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan

ülkeler arasında farklı davranışların doğuşuna sebep olabilecek bu durum, aslında üzerinde çok yönlü durulması gereken bir konudur.

Türkiye ormancılığı da yukarıda değinilen sorunların herbiri ile yakından ilgilenmek zorundadır ve ilgilenmektedir. Kendi ülkemizin özel koşulları elbette olacaktır ancak, dünyada olup bitenlerle herhalde yakın benzeşimler bulmak, ortak hal çarelerine bir göz atmak düşünölmelidir.

Sözlerime son verirken, toplumun doğal kaynaklarımızın en önemlisi değil ise, en önemlilerini başta gelenlerinden biri olduğuna inandığım ormanlardan gerekli şekilde faydalar sağlayabilmesi, sadece ormancılık sektörünün çabaları ile gerçekleşemeyeceği, bu konularda diğer türlü kuruluş ve kurumlara ve hatta kişilere bile görevler düştüğüne dikkatinizi bir kere daha çekmek isterim.

FAYDALANILAN ESERLER

- 1 — King, K. F. S. «A Plan of Action for the Next 6 Years», FAO, 1974.